

Perspectievennota 2025-2028

6 juni 2024

Inhoudsopgave

INLEIDING	4
1. FINANCIËLE DOORKIJK PERSPECTIEVENNOTA	5
2. TOELICHTING PER PROGRAMMA	8
PROGRAMMA 1. SOCIAAL DOMEIN	9
PROGRAMMA 2. RUIMTE	13
PROGRAMMA 3. LEEFOMGEVING	15
PROGRAMMA 4. ECONOMIE	17
PROGRAMMA 5. BESTUURSKRACHT	18
3. BELANGRIJKE (NOG) NIET TE KWANTIFICEREN ONTWIKKELINGEN	21

Inleiding

Uitgangspunten Perspectievennota 2025-2028

De Perspectievennota geeft een beeld van het meerjarenperspectief 2025-2028. De voorstellen in deze Perspectievennota leiden tot een structureel en reëel evenwicht in 2025, waarmee voldaan wordt aan de eisen van de toezichthouder voor repressief toezicht (toezicht achteraf).

Opzet Perspectievennota 2025-2028

De Perspectievennota 2025-2028 bestaat uit de volgende onderdelen:

1. **Hoofdstuk 1** – Financiële doorkijk Perspectievennota 2025-2028 opgebouwd uit:
 - a. Het actuele meerjarig begrotingsresultaat inclusief de effecten van de meicirculaire 2024.
 - b. Voorgestelde structurele en incidentele mutaties per programma.
 - c. Het meerjarig (structureel) begrotingsresultaat inclusief het effect van de voorstellen in deze Perspectievennota.
2. **Hoofdstuk 2** – Toelichting per programma: Ontwikkelingen, consequenties en hoe spelen we daarop in?
3. **Hoofdstuk 3** – Belangrijke (nog) niet te kwantificeren ontwikkelingen.

1. Financiële doorkijk Perspectievennota

1.1 Algemeen

Deze Perspectievennota 2025-2028 biedt een meerjarenperspectief dat dient als basis voor de begroting 2025 en verder. Belangrijkste uitgangspunt is dat het college van B&W het principe hanteert dat de begroting meerjarig sluitend moet zijn. Het financieel vertrekpunt voor deze Perspectievennota wordt gevormd door het meerjarig begrotingsresultaat zoals vastgesteld met de Programmabegroting 2024 op 9 november 2023. Nadat de financiële ruimte gedefinieerd is, doordat sindsdien genomen besluiten met betrekking tot het begrotingsresultaat en het effect van de meicirculaire 2024 zijn verrekend, worden per programma het incidentele en structurele effect van de voorgestelde mutaties voor de komende jaren in beeld gebracht.

1.2 Begrotingsresultaat na de laatste begrotingswijzigingen vastgesteld door de gemeenteraad, de al genomen collegebesluiten en de decembercirculaire 2023

In onderstaande tabel is het verloop van het begrotingsresultaat te lezen sinds het vaststellen van de Programmabegroting 2024. Na deze vaststelling heeft de gemeenteraad tot begrotingswijzigingen besloten die een effect hebben op het begrotingsresultaat. Ook heeft het college van B&W sinds het vaststellen van de Programmabegroting 2024 besluiten genomen met een effect op het meerjarig begrotingssaldo en is de decembercirculaire 2023 verwerkt.

MEERJARIG BEGROTINGSRESULTAAT (9 november 2023)		2024	2025	2026	2027	2028
Totaal		€ 2.013.512	€ 2.735.402	€ -586.571	€ 135.941	€ 11.904
Structureel (2024 incl. correctie toezichhouder)	S	€ 1.953.000	€ 2.386.402	€ -849.571	€ -282.059	€ 11.904

RAADSBSLUITEN T/M APRIL 2024		2024	2025	2026	2027	2028
Gemeentelijk Waterprogramma	S	€ 130.025	€ 125.300	€ 130.025	€ 125.300	€ 125.300
Grondexploitatie Kromstraat*	I	€ -55.468	€ -	€ -	€ -	€ -
Berging Brede School	S	€ -833	€ -833	€ -833	€ -833	€ -833
Verduurzaming gemeentelijke gebouwen	S	€ 52.008	€ 15.421	€ 33.030	€ 52.746	€ 62.175

COLLEGEBSLUITEN T/M APRIL 2024		2024	2025	2026	2027	2028
Loonstijging CAO Gemeenten	S	€ -180.638	€ -180.638	€ -180.638	€ -180.638	€ -180.638
Opvang statushouders verlengen huurovereenkomst	S	€ 34.167	€ 29.167	€ 47.159	€ 78.711	€ 78.711
Woningbouwmonitor	S	€ -3.004	€ -3.004	€ -3.004	€ -3.004	€ -3.004
Convenant onderhoud Grenspalen	S	€ -2.500	€ -2.500	€ -2.500	€ -2.500	€ -2.500

Effect Decemercirculaire 2023 op Begrotingssaldo		2024	2025	2026	2027	2028
Totaal	S	€ 305.165	€ -	€ -	€ -	€ -

Effect Meicirculaire 2024 op Begrotingssaldo		2024	2025	2026	2027	2028
Totaal		€ -97.065	€ 346.670	€ 1.864.989	€ 1.821.031	€ 1.785.531
Structureel	S	€ -54.467	€ 382.433	€ 1.864.989	€ 1.821.031	€ 1.785.531

BEGROTINGSRESULTAAT Voor voorstellen PN2025-2028		2024	2025	2026	2027	2028
Totaal		€ 2.195.369	€ 3.064.985	€ 1.301.657	€ 2.026.754	€ 1.876.646
Structureel		€ 2.232.923	€ 2.751.748	€ 1.038.657	€ 1.608.754	€ 1.876.646

1.3 Effecten meicirculaire 2024

In bovenstaande tabel is het effect van de meicirculaire 2024 op het begrotingsresultaat weergegeven. Hieronder wordt de totstandkoming van het dit effect weergegeven op het begrotingssaldo.

	I/S	2024	2025	2026	2027	2028
Beginstand na decembercirculaire 2023		€ 42.140.769	€ 42.235.881	€ 38.664.899	€ 38.865.764	€ 39.048.973
Ontwikkeling Algemene Uitkering (o.a. Accres)	S	€ -875.179	€ -38.095	€ 881.951	€ 799.445	€ 843.169
Loon- en Prijscompensatie	S	€ 777.368	€ 709.818	€ 537.029	€ 585.415	€ 508.314
Schrappen oploop opschalingskorting	S	€ -	€ -	€ 699.479	€ 693.055	€ 688.487
Afrekening BTW Compensatiefonds 2023	S	€ -97.376	€ -	€ -	€ -	€ -
Mutaties hoeveelheden maatstaven	S	€ 142.186	€ -323.503	€ -253.060	€ -256.473	€ -258.816
Basisregistratie Personen (BRP) experiment	I	€ 2.375	€ -	€ -	€ -	€ -
Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden	S	€ 28.883	€ 28.481	€ 26.831	€ 27.056	€ 27.272
Werkdrukverlaging jeugdbescherming	S	€ 33.996	€ 33.207	€ 31.284	€ 31.547	€ 31.798
Voogdij 18+	S	€ -	€ 34.409	€ 32.416	€ 32.688	€ 32.948
Compensatieregeling niet beoogde kosten jeugdzorg	I	€ -31.632	€ -	€ -	€ -	€ -
Besparingsverlies Jeugd	S	€ -	€ 535.763	€ -	€ -	€ -
Wmo hulpmiddelen	I	€ 5.872	€ 8.473	€ -	€ -	€ -
Landelijke Vreemdelingen Voorziening	I	€ -14.081	€ -	€ -	€ -	€ -
Suppletie-uitkering Bommenregeling	I	€ 329.096	€ -	€ -	€ -	€ -
Maatschappelijke begeleiding (DU)	I	€ 4.740	€ -	€ -	€ -	€ -
Jeugdhulp kinderen in een AZC (DU)	S	€ 8.430	€ 8.430	€ 8.430	€ 8.430	€ 8.430
Uitvoeringskosten Omgevingswet	I	€ 133.486	€ -	€ -	€ -	€ -
Uitvoeringskosten Lbv en Lbv-plus	I	€ 6.514	€ -	€ -	€ -	€ -
Gemeentelijke Anti-Discriminatie voorziening	I	€ 3.115	€ -	€ -	€ -	€ -
Integratieuitkering Participatie	S	€ 304.218	€ 209.030	€ 210.695	€ 212.343	€ 210.446
Armoedebestrijding Kinderen	S	€ -	€ 1.169	€ 1.169	€ 1.169	€ 1.169
Handhaving energielabel C kantoren	S	€ -	€ -	€ 348	€ 351	€ 354
Diversen	S	€ -1.466	€ -1.550	€ -758	€ -762	€ 4.023
Totaal Mutatie algemene Uitkering Meicirculaire 2024		€ 760.545	€ 1.205.632	€ 2.175.814	€ 2.134.264	€ 2.097.594
<i>Structurele mutatie</i>		€ 321.060	€ 1.197.159	€ 2.175.814	€ 2.134.264	€ 2.097.594
Oormerken Lasten						
Basisregistratie Personen (BRP) experiment	I	€ -2.375	€ -	€ -	€ -	€ -
Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden onderdeel Schuldhulp	S	€ -28.883	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000
Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden Onderdeel Minimabeleid	S		€ -13.481	€ -11.831	€ -12.056	€ -12.272
Werkdrukverlaging Jeugdbescherming onderdeel Jeugdbescherming	S	€ -16.998	€ -16.604	€ -15.642	€ -15.774	€ -15.899
Werkdrukverlaging Jeugdbescherming onderdeel Jeugdclassering	S	€ -16.998	€ -16.604	€ -15.642	€ -15.774	€ -15.899
Voogdij 18+	S	€ -	€ -34.409	€ -32.416	€ -32.688	€ -32.948
Besparingsverliesjeugd terugdraaien ingeboekte bezuiniging	S	€ -	€ -500.000	€ -	€ -	€ -
Besparingsverlies jeugd compensatie is groter dan ingeboekte bezuiniging	I	€ -	€ -35.763	€ -	€ -	€ -
WMO hulpmiddelen Rolstoelen	I	€ -2.936	€ -4.237	€ -	€ -	€ -
Wmo hulpmiddelen Vervoersvoorzieningen	I	€ -2.936	€ -4.237	€ -	€ -	€ -
Suppletie-uitkering Bommenregeling inzet ter dekking kosten derden	I	€ -329.096	€ -	€ -	€ -	€ -
Maatschappelijke Begeleiding	I	€ -4.740	€ -	€ -	€ -	€ -
Jeugdhulp kinderen in een AZC (DU)	S	€ -8.430	€ -8.430	€ -8.430	€ -8.430	€ -8.430
Uitvoeringskosten Omgevingswet	I	€ -133.486	€ -	€ -	€ -	€ -
Uitvoeringskosten Lbv en Lbv-plus	I	€ -6.514	€ -	€ -	€ -	€ -
Integratieuitkering Participatie deel WSW	S	€ -273.661	€ -176.089	€ -175.372	€ -174.637	€ -170.359
Integratieuitkering Participatie deel Beschut Werk	S	€ -1.446	€ -12.044	€ -22.707	€ -33.369	€ -43.903
Integratieuitkering Participatie deel Reintegratie	S	€ -29.111	€ -20.897	€ -12.616	€ -4.337	€ 3.816
Armoedebestrijding Kinderen	S	€ -	€ -1.169	€ -1.169	€ -1.169	€ -1.169
Totaal te oormerken		€ -857.610	€ -858.962	€ -310.825	€ -313.233	€ -312.063
<i>Structureel te oormerken</i>		€ -375.527	€ -814.726	€ -310.825	€ -313.233	€ -312.063
Effect Meicirculaire 2024 op begrotingssaldo						
Totaal		€ -97.065	€ 346.670	€ 1.864.989	€ 1.821.031	€ 1.785.531
<i>Structureel</i>		€ -54.467	€ 382.433	€ 1.864.989	€ 1.821.031	€ 1.785.531

1.4 Voorgestelde mutaties meerjarenperspectief 2025-2028 en effect op het begrotingsaldo

Voorstellen Perspectievennota 2025-2028	2024	2025	2026	2027	2028
Programma 1 - Sociaal Domein					
structureel	€ -1.567.636	€ -1.679.377	€ -1.645.987	€ -1.614.581	
incidenteel	€ -154.417	€ -16.916	€ -	€ -	
Totaal	€ -1.722.053	€ -1.696.293	€ -1.645.987	€ -1.614.581	
Programma 2 - Ruimte					
structureel	€ -119.646	€ -121.578	€ -115.574	€ -113.850	
incidenteel	€ -120.017	€ -27.519	€ -	€ -	
Totaal	€ -239.663	€ -149.097	€ -115.574	€ -113.850	
Programma 3 - Leefomgeving					
structureel	€ -57.865	€ -70.365	€ -75.005	€ -75.005	
incidenteel	€ -125.000	€ -100.000	€ -	€ -	
Totaal	€ -182.865	€ -170.365	€ -75.005	€ -75.005	
Programma 4 - Economie					
structureel	€ -	€ -	€ -	€ -	
incidenteel	€ -	€ -	€ -	€ -	
Totaal	€ -	€ -	€ -	€ -	
Programma 5 - Bestuurskracht					
structureel	€ -219.895	€ -314.163	€ -326.298	€ -506.360	
incidenteel	€ -4.983	€ 19	€ -	€ -	
Totaal	€ -224.878	€ -314.144	€ -326.298	€ -506.360	
Totaal structureel	€ -1.965.042	€ -2.185.483	€ -2.162.864	€ -2.309.796	
Totaal incidenteel	€ -404.417	€ -144.416	€ -	€ -	
TOTAAL Voorstellen Perspectievennota	€ -2.369.459	€ -2.329.899	€ -2.162.864	€ -2.309.796	
SALDO BEGROTINGSRESULTAAT na voorstellen					
Totaal	€ 2.195.369	€ 695.526	€ -1.028.242	€ -136.110	€ -433.150
<i>Structureel</i>	<i>€ 2.232.923</i>	<i>€ 786.706</i>	<i>€ -1.146.826</i>	<i>€ -554.110</i>	<i>€ -433.150</i>

De voorstellen in deze Perspectievennota leiden tot een structureel en reëel evenwicht in 2025. Hiermee wordt voldaan aan de eisen van de provincie als toezichthouder voor repressief toezicht (toezicht achteraf). Dit is anders dan in andere jaren, waarbij de provincie stelt dat ook het laatste jaar van het meerjarenperspectief 'structureel' sluitend dient te zijn.

Vanwege onzekerheden omtrent het zogenoemde 'Ravijnjaar 2026' en de onzekerheden omtrent het gemeentefonds in relatie tot het nieuwe kabinet heeft de provincie de eisen voor het financieel toezicht versoepeld tot het moment dat er duidelijkheid is.

Het meerjarenperspectief 2026-2028 is op dit moment niet sluitend. Voor de volledigheid merken wij hierbij op dat in de Perspectievennota nog géén indexerings van de inkomsten is opgenomen. Bij het opstellen van de begroting 2025 zullen wij voorstellen doen om te komen tot een meerjarig sluitend perspectief.

Hierna volgt per programma een toelichting op de voorgestelde mutaties in de periode 2025-2028.

2. Toelichting per Programma

Programma 1. Sociaal Domein

Voorstellen programma 1

Ontwikkeling	2025	2026	2027	2028
1A Co-financiering Specifieke uitkering (SPUK) lokale bibliotheekvoorzieningen	€ -55.000	€ -	€ -	€ -
1B Verhoging gemeentelijke bijdrage Bibliotheek West-Brabant	€ -67.000	€ -67.000	€ -67.000	€ -67.000
1C Wijk-GGD	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000
1D Oormerken Integratie Uitkering Participatiewet deel Wet Sociale Werkvoorziening	€ -166.356	€ -166.301	€ -131.911	€ -99.505
1E Medisch advies GPK, Wmo en Leerlingenvervoer	€ -10.000	€ -10.000	€ -10.000	€ -10.000
1F PGB Huishoudelijke Ondersteuning	€ 10.000	€ 3.000	€ 2.000	€ 1.000
1G Huishoudelijke Ondersteuning: Zorg in natura stijging aantal cliënten	€ -	€ -58.000	€ -58.000	€ -58.000
1H Begeleiding Individueel: Zorg in natura stijging aantal cliënten	€ -58.000	€ -58.000	€ -58.000	€ -58.000
1I Begeleiding Groep: Zorg in natura stijging aantal cliënten	€ -78.350	€ -78.350	€ -78.350	€ -78.350
1J Vervoer naar dagbesteding	€ -4.279	€ -27.670	€ -27.670	€ -27.670
1K Woonvoorzieningen	€ -65.000	€ -65.000	€ -65.000	€ -65.000
1L WMO Rolstoelen	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
1M PGB Scootmobielen	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000
1N Wmo Vervoersvoorzieningen	€ -72.373	€ -72.373	€ -72.373	€ -72.373
1O Wmo Trapliften	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000	€ -30.000
1P Wmo Cliëntvervalsingonderzoek	€ -14.000	€ -14.000	€ -14.000	€ -14.000
1Q Proeftuin West-Brabant West	€ -67.516	€ -	€ -	€ -
1R Dienstverleningsovereenkomst Jeugdzorg	€ -5.000	€ -5.000	€ -5.000	€ -5.000
1S Gemeenschappelijke Regeling Geweld In Afhankelijkheidsrelaties	€ -52.495	€ -72.607	€ -72.607	€ -72.607
1T Verbouwing Safegroup	€ -81.901	€ -44.416	€ -	€ -
1U Wet Kinderopvang	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000
1V Cultuureducatie	€ -19.000	€ -19.000	€ -19.000	€ -19.000
1W Overheveling verhuur schoolwoning statushouders naar programma 2	€ 50.000	€ 27.500	€ -	€ -
1Y Indexaties	€ -935.783	€ -939.076	€ -939.076	€ -939.076
Totaal	€ -1.722.053	€ -1.696.293	€ -1.645.987	€ -1.614.581

Ontwikkelingen, consequentie en hoe spelen we daarop in?

1A Co-financiering SPUK lokale bibliotheekvoorzieningen

De SPUK-aanvraag van € 220.000 (80%) voor lokale bibliotheekvoorzieningen is toegekend. Voorwaarde is co-financiering van de overige 20%, wat neerkomt op € 55.000. Het gaat om de bibliotheekvoorzieningslocatie in Ossendrecht, welke wordt verbouwd en in de (ver)nieuwbouw van 't Paviljoen wordt gerealiseerd. Met de bouw daarvan wordt pas in 2025 gestart.

1B Verhoging gemeentelijke bijdrage Bibliotheek West-Brabant

In mei 2024 staan bestuurlijke overleggen gepland tussen de Bibliotheek West-Brabant en de betreffende 8 gemeenten. Voorstel vanuit de Bibliotheek is om vanaf 2025 de bijdrage per inwoner met € 3 te verhogen om het begrotingstekort te dekken.

1C Wijk-GGD

Vanwege een tekort op de Wijk-GGD is jaarlijks € 30.000 extra budget nodig.

1D Oormerken Integratie Uitkering Participatiewet deel Wet Sociale Werkvoorziening

De middelen die we vanuit het Rijk ontvangen voor de Wet Sociale Werkvoorzieningen (WSW) worden volledig afgedragen aan de ISD/WVS. De ontvangsten zijn verantwoord onder product 5.5 Financiën, maar de wijziging in de uitgaven was nog niet verwerkt in product 1.3. Hierdoor ontstond op het budget Sociale Werkplaatsen een (boekhoudkundig) tekort in de jaren 2025-2028. Met deze boeking wordt dit hersteld.

1E Medisch advies GPK, Wmo en Leerlingenvervoer

Op dit onderdeel komen we structureel geld tekort, doordat het aantal medische adviezen groter is dan structureel geraamd.

1F PGB Huishoudelijke Ondersteuning

In de begroting is jaarlijks hetzelfde budget opgenomen. Conform ingezet beleid zien we een feitelijke afname van het aantal PGB indicaties, waardoor dit budget verlaagd kan worden.

1G Huishoudelijke Ondersteuning: Zorg in natura stijging aantal cliënten

Het aantal inwoners dat een beroep doet op de Wmo Huishoudelijke Ondersteuning groeit als gevolg van de (dubbele) vergrijzing. Bij een behoudende schatting van deze groei zal vanaf 2026 extra budget nodig zijn.

1H Wmo Begeleiding Individueel: Zorg in natura stijging aantal cliënten

Het aantal inwoners dat een beroep doet op de Wmo Begeleiding Individueel groeit. Bij een behoudende schatting van deze groei zal vanaf 2025 extra budget nodig zijn.

1I Wmo Begeleiding Groep: Zorg in natura stijging aantal cliënten

Het aantal inwoners dat een beroep doet op de Wmo Begeleiding Groep groeit. Bij een behoudende schatting van deze groei zal vanaf 2025 extra budget nodig zijn.

1J Vervoer naar dagbesteding

Als gevolg van een stijgend aantal cliënten dat gebruik maakt van dagbesteding is extra budget nodig voor het vervoer van de inwoners naar deze dagbesteding.

1K Woonvoorzieningen

Voor woonvoorzieningen is jaarlijks € 60.000 opgenomen in de begroting. In de praktijk is dit als gevolg van gestegen kosten en indicaties niet toereikend.

1L Wmo Rolstoelen

Voor Wmo Rolstoelen is jaarlijks € 219.000 opgenomen in de begroting. Sinds 1 juli 2023 is een nieuw contract afgesloten, waarbij de tarieven van de meeste hulpmiddelen lager zijn uitgevallen dan verwacht. Daarom wordt voorgesteld om het budget naar beneden bij te stellen.

1M PGB Scootmobielen

Het aantal indicaties voor PGB Scootmobielen is de afgelopen jaren gestegen. Met de dubbele vergrijzing verwachten we dat deze stijging zal aanhouden en jaarlijks € 15.000 extra budget nodig is.

1N Wmo Vervoersvoorzieningen

Het aantal indicaties voor Wmo Vervoersvoorzieningen is de afgelopen jaren gestegen. Met de dubbele vergrijzing verwachten we dat deze stijging zal aanhouden en jaarlijks € 73.000 extra budget nodig is.

1O Wmo Trapliften

Het aantal indicaties voor Wmo Trapliften is de afgelopen jaren gestegen. Met de dubbele vergrijzing verwachten we dat deze stijging zal aanhouden en jaarlijks € 30.000 extra budget nodig is.

1P Wmo Cliëntervaringsonderzoek

De gemeente is verplicht om jaarlijks een Cliëntervaringsonderzoek te laten uitvoeren voor de Wmo. Het hiervoor begrote budget is als gevolg van stijgende (externe) kosten echter € 14.000 te laag .

1Q Proeftuin West-Brabant West

Vanuit de landelijke ontwikkelingen Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming loopt er binnen de jeugdhulpregio West-Brabant West een proeftuin om te komen tot bouwstenen voor het inrichten van het Toekomstscenario. De proeftuin richt zich op het ontwikkelen van Regionale Veiligheidsteams en de samenwerking met sterke lokale toegangen van de gemeenten. De afgelopen jaren heeft de jeugdhulpregio hiervoor subsidie van de overheid ontvangen. Echter, de subsidie wordt elk jaar minder. De ingezette werkwijze willen we verder gaan implementeren. In de bestuurstafel Sociaal Domein van 11 april 2024 is afgesproken dat elke gemeente zich inspant om hier in 2025 middelen voor te reserveren.

1R Dienstverleningsovereenkomst Jeugdzorg

Voor de netwerksamenwerking Jeugd is er een ambtelijk secretaris aangesteld, die vanuit het DVO wordt bekostigd. Vanwege het vertrek van de ambtelijk secretaris van de bestuurstafel en de voorzitter van de managementtafel is gekeken hoe deze rollen in de toekomst ingevuld zouden kunnen worden. Hierbij is gekeken naar de bestuurlijke ambities om de regionale samenwerking nog verder te verstevigen en te verbreden. Voorgesteld wordt om van de ambtelijk secretaris een fulltime functie te maken voor het Sociaal Domein breed.

1S Gemeenschappelijke Regeling Geweld In Afhankelijkheidsrelaties

Bij de subsidieaanvraag van Veilig Thuis, Safegroup en Meldpunt Crisiszorg is een ophoging van de subsidie gevraagd voor het opvangen van hogere loon- en energiekosten en de stijging van het aantal meldingen. Vanaf 2023 is een bedrag ter beschikking gesteld voor Safegroup (vrouwenopvang). Aanvankelijk zou dit gedekt worden vanuit de extra middelen jeugd. Deze middelen zijn echter vanaf 2026 onvoldoende, daarom worden via de perspectievennota alsnog middelen gevraagd.

1T Verbouwing Safegroup

De gemeente Breda heeft als centrumgemeente van de GR GIA een bedrag van € 6,7 miljoen beschikbaar gesteld voor het verbouwen van de vrouwenopvang in Breda. De vrouwenopvang is voor heel West-Brabant. De gemeente Breda heeft de andere gemeenten die onder de GR GIA vallen verzocht bij te dragen aan de verbouwing van de vrouwenopvang.

1U Wet Kinderopvang

Het is wettelijk verplicht om inspecties te laten uitvoeren in het kader van de Wet Kinderopvang (Wko) door de GGD. De laatste twee kalenderjaren zijn de uitvoeringskosten hoger uitgevallen dan de begrote kosten. Daarnaast neemt het aantal kinderopvanglocaties de afgelopen jaren toe, wat meer toezichtsuren als resultaat heeft.

1V Cultuureducatie

In het College van 14 mei 2024 is besloten om een subsidie "CmK" (Cultuureducatie met Kwaliteit) aan te vragen om in de gemeente Woensdrecht een impuls aan cultuureducatie te geven. Hiervoor is vanuit de gemeentelijke begroting jaarlijks € 19.000 nodig.

1W Overheveling verhuur schoolwoning statushouders naar programma 2

De gemeente huurt een schoolwoning van woningcorporatie Stadlander, die wordt verhuurd aan statushouders. Onlangs is er voor de huisvesting van statushouders voor een periode van 2,5 jaar een nieuwe overeenkomst met Stadlander afgesloten. Het budget wordt door middel van een begrotingswijziging overgeheveld naar programma 2 (product 2.1 ruimtelijke ordening en bouwzaken) vanuit product 1.7 (onderwijs).

Programma 2. Ruimte

Voorstellen programma 2

Ontwikkeling	2025	2026	2027	2028
2A Opvang statushouders vervallen huurinkomsten Molenstr. 9 Ossendrecht	€ -5.796	€ -7.728	€ -1.724	€ -
2B Regionaal werkbudget wonen	€ -10.000	€ -10.000	€ -10.000	€ -10.000
2C Uitbreiding woonwagenlocaties	€ -20.000	€ -	€ -	€ -
2D Onderhoud wielerbaan Ossendrecht	€ -7.250	€ -7.250	€ -7.250	€ -7.250
2E Bijdrage vervangingsfonds Visit Brabant	€ -1.000	€ -1.000	€ -1.000	€ -1.000
2F Budget voor 10 belevingspunten van Brabantse Wal (Geopark Schelde Delta)	€ -50.000	€ -	€ -	€ -
2G Realisatie twee kunstgrasvelden ca. sportpark Huijbergen	€ -80.600	€ -80.600	€ -80.600	€ -80.600
2H Kosten verhuur schoolwoning statushouders (overheveling vanuit programma 1)	€ -50.000	€ -27.500	€ -	€ -
2Y Indexaties	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000
2Z Diversen	€ -17	€ -19	€ -	€ -
Totaal	€ -239.663	€ -149.097	€ -115.574	€ -113.850

Ontwikkelingen, consequentie en hoe spelen we daarop in?

2A Opvang statushouders vervallen huurinkomsten Molenstraat 9 Ossendrecht

De gemeente huurt twee schoolwoningen van Stadlander. De gemeente verhuurt deze woningen sinds 2016 aan twee grote gezinnen (statushouders). Het is de bedoeling dat de statushouders de woningen op korte termijn gaan verlaten omdat het huurcontract tussen de gemeente en Stadlander afloopt. Eén van de twee gezinnen heeft inmiddels andere woonruimte gevonden en heeft het huurcontract met de gemeente opgezegd. Tot 2026 missen daarom de huurinkomsten van één woning.

2B Regionaal werkbudget wonen

De gemeente Woensdrecht is met de ondertekening van de Woondeal West-Brabant West een intensievere samenwerking aangegaan met regio gemeenten, lokale woningcorporaties, provincie en het Rijk. Voor de uitvoering van de elf bestuursopdrachten (o.a. regionalisering woonwagenbeleid, flexwonen, regionale woonzorgvisie) is een regionaal werkbudget benodigd. Iedere partij draagt naar rato bij. Van de gemeente Woensdrecht wordt een jaarlijkse bijdrage verwacht van circa € 10.000.

2C Uitbreiding woonwagenlocaties

Uit het regionaal woonwagen-behoefteonderzoek komt voor de gemeente Woensdrecht een behoefte van circa 34 extra woonwagenstandplaatsen naar voren. In de aankomende tijd zal onderzoek gedaan moeten worden naar hoe deze opgave gerealiseerd kan worden. Hier is onderzoeksbudget voor nodig (voor bijv. projectleiding, aanvullende locatieonderzoeken).

2D Onderhoud wielerbaan Ossendrecht

Aan de wielerbaan nabij het Zuidwesthoekcollege dient jaarlijks onderhoud uitgevoerd te worden. Dit betreft het onkruidvrij maken van de verharding en het gefaseerd verwijderen van houtige vegetatie en zieke en dode bomen nabij de wielerbaan.

2E Bijdrage vervangingsfonds Visit Brabant

De fietspanelen en wandelpanelen zijn in de hele regio West Brabant van slechte kwaliteit en deze zullen de komende jaren vervangen moeten worden. Om de kosten per jaar te drukken wordt er jaarlijks een bedrag ingelegd.

2F Budget voor 10 belevingspunten van Brabantse Wal (Geopark Schelde Delta)

25 Jaar geleden zijn er in samenwerking met Stichting Brabantse Wal 10 belevingspunten gerealiseerd (vooral langs de Wal). Deze zijn na 25 jaar versleten (informatiebord en bank). Onze gemeente is nu onderdeel van Geopark Schelde Delta, wat mede aanleiding geeft om deze belevingspunten te updaten.

2G Realisatie twee kunstgrasvelden ca. sportpark Huijbergen

Het budget voor de realisatie van twee kunstgrasvelden op het sportpark in Huijbergen zijn opgenomen in de (geactualiseerde) grondexploitatie die in mei 2023 door de gemeenteraad is vastgesteld. Accountant Baker Tilly is niet akkoord met de opname van de kosten van de aanleg van de kunstgrasvelden ca. in de grondexploitatie. Het in de grondexploitatie opgenomen investeringsbudget voor de aanleg van de kunstgrasvelden ca. bedraagt € 1.611.861. Dit budget is het netto bedrag na aftrek van de subsidiabele btw-kosten. De afschrijvingslasten van het investeringsbudget bedragen - bij een afschrijvingstermijn van 20 jaar - jaarlijks € 80.600. Een deel van deze afschrijvingslasten wordt gedekt door het toevoegen van de in 2026 voorziene winst van grondexploitatie Bergsestraat aan de reserve ter dekking van kapitaallasten in programma 5. De dekking van bijna € 41.710 vanaf 2026 is in programma 5 opgenomen onder item 5Z Diverse.

2H Kosten verhuur schoolwoning statushouders (overheveling vanuit programma 1)

De gemeente huurt een schoolwoning van woningcorporatie Stadlander, die wordt verhuurd aan statushouders. Onlangs is er voor de huisvesting van statushouders voor een periode van 2,5 jaar een nieuwe overeenkomst met Stadlander afgesloten. Het budget wordt door middel van een begrotingswijziging overgeheveld naar programma 2 (product 2.1 ruimtelijke ordening en bouwzaken) vanuit product 1.7 (onderwijs).

Programma 3. Leefomgeving

Voorstellen programma 3

Ontwikkeling	2025	2026	2027	2028
3A Budgetverschuiving onkruidbestrijding team Wijk- & Dorpsbeheer	€ -25.000	€ -25.000	€ -25.000	€ -25.000
3B Extra budget groenonderhoud in wijken en dorpen	€ -100.000	€ -100.000	€ -	€ -
3C Herinrichting Nieuweweg Hoogerheide	€ -8.400	€ -8.400	€ -8.400	€ -8.400
3D Herinrichting Antwerpsestraat Putte	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000
3E Brug Langeweg Ossendrecht 2025 <-- 2029	€ -5.000	€ -10.000	€ -10.000	€ -10.000
3F Reconstructie De Blaffert 2025 --> 2026	€ 2.860	€ -4.640	€ -9.280	€ -9.280
3G Werkplan omgevingsdienst (OMWB)	€ -7.325	€ -7.325	€ -7.325	€ -7.325
3H Herziening GVVP / Verwerking omgevingsplan	€ -25.000	€ -	€ -	€ -
Totaal	€ -182.865	€ -170.365	€ -75.005	€ -75.005

Ontwikkelingen, consequentie en hoe spelen we daarop in?

3A Budgetverschuiving onkruidbestrijding team Wijk- & Dorpsbeheer

Vanuit Programma 5. Bestuurskracht wordt een budget van € 25.000 overgeheveld naar Programma 3. Het extra budget wordt toegevoegd aan het door de raad beschikbaar gestelde budget van € 110.000, met als doel het gewenste onderhoudsniveau van het openbaar gebied te realiseren.

3B Extra budget groenonderhoud in wijken en dorpen

In de piekperiode van vakanties en groeizaam weer is extra onderhoud nodig om de kwaliteit te behalen die door de raad is vastgesteld.

3C Herinrichting Nieuweweg Hoogerheide

De raad heeft een motie aangenomen (6 juli 2023) om de Nieuweweg in Hoogerheide opnieuw in te richten (à la Duinstraat). Hiervoor zijn geen middelen geprogrammeerd vanuit de diverse beleidsvelden (wegen, riool, openbare verlichting). Voor de de bovengrond (nieuwe materialen) zijn extra middelen nodig (€ 250.000 exclusief omzetbelasting) en voor het riooldeel is € 670.000 benodigd. Dit is echter niet geprogrammeerd en zal dus extra onttrokken moeten worden uit de rioolvoorziening, hetgeen gevolgen heeft voor de rioolheffing. Het voor de reconstructie van de weg benodigde budget wordt in 30 jaar afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslasten bedragen € 8.400.

3D Herinrichting Antwerpsestraat Putte

De raad heeft een motie aangenomen (6 juli 2023) om de Antwerpsestraat te Putte opnieuw in te richten (gedeelte Acacialaan - Hooiweide). Hiervoor zijn geen middelen geprogrammeerd vanuit de diverse beleidsvelden (wegen, riool, openbare verlichting). Het riooldeel (€ 1.050.000) zal extra onttrokken moeten worden uit de rioolvoorziening, hetgeen gevolgen heeft voor de rioolheffing. Voor de bovengrond zijn nieuwe materialen nodig, waarvoor vragen we een investeringsbudget van € 450.000 (excl. omzetbelasting) vragen. Het voor de reconstructie van de weg benodigde budget wordt in 30 jaar afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslasten bedragen € 15.000.

3E Brug Langeweg Ossendrecht

De brug op de Langeweg te Ossendrecht is in zeer slechte staat en moet spoedig vervangen worden. In de Programmabegroting 2024 is herstel van de brug reeds vermeld op het investeringsschema, waarbij de werkzaamheden zijn begroot op € 522.600, met een uitvoering in het jaar 2029.

Dit bedrag is met € 77.400 geïndexeerd naar een budget van € 600.000 (exclusief omzetbelasting) in verband met stijgende kosten en inflatie. Doordat de urgentie van deze werkzaamheden dusdanig hoog is, moet de uitvoering in 2025 plaatsvinden. Het benodigde budget wordt in 60 jaar afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslasten van het budget (€ 600.000) bedragen € 10.000.

3F Reconstructie De Blaffert

In de Programmabegroting 2024 is in uitvoeringsjaar 2025 een budget van € 343.200 (exclusief omzetbelasting) opgenomen voor de reconstructie van De Blaffert. Dit civiele kunstwerk is in zeer slechte staat en om deze te herstellen is naar verwachting € 900.000 nodig. In verband met de hogere urgentie van de brug Langeweg en de beperkte capaciteit van de afdeling, is besloten de reconstructie van De Blaffert in 2026 uit te voeren. Er is voor 2026 een extra budget van € 556.800 (€ 900.000 -/- € 343.200) benodigd. Het voor de reconstructie benodigde budget wordt in 60 jaar afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslasten van het extra budget (€ 556.800) bedragen € 9.280.

3G Werkplan Omgevingsdienst (OMWB)

Op 20 februari 2024 heeft het college het werkplan 2024 van de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant vastgesteld. Dit leidt onder andere op dit product structurele mutaties.

3H Herziening GVVP / Verwerking omgevingsplan

Herziening GVVP heeft betrekking op het beleidsdeel: herformuleren doelstellingen en ambities. De uitvoering zal t.z.t. worden opgenomen in het omgevingsplan.

Programma 4. Economie

Voorstellen programma 4

Deze perspectievennota bevat geen voorstellen met een financieel effect in programma 4.

Programma 5. Bestuurskracht

Voorstellen programma 5

Ontwikkeling	2025	2026	2027	2028
5A Structurele Uitbreiding BOA-Capaciteit naar 2 fte	€ -45.000	€ -45.000	€ -45.000	€ -45.000
5B Bijdrage Grenspark Kalmthoutse Heide	€ -5.000	€ -5.000	€ -5.000	€ -5.000
5C Exploitatiebijdrage bezoekerscentrum erevelden	€ -11.500	€ -11.500	€ -11.500	€ -11.500
5D Budgetverschuiving onkruidbestrijding team Wijk- & Dorpsbeheer	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
5E Afschrijvingslasten aanschaf oplaadunit elektr. werkmaterieel team Wijk- & Dorpsbeheer	€ -1.000	€ -2.000	€ -2.000	€ -2.000
5F Vervanging vloerbedekking en bureaus	€ -18.400	€ -18.400	€ -18.400	€ -18.400
5G Benutten gereserveerd budget voor indexaties	€ 460.188	€ 362.763	€ 402.279	€ 389.103
5H GBI World	€ -41.420	€ -41.420	€ -41.420	€ -41.420
5I Digitale handtekening	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000	€ -15.000
5J Functioneel Beheerder Microsoft Office 365	€ -46.000	€ -46.000	€ -46.000	€ -46.000
5K Servicesysteem en reserveringssysteem vergaderruimten	€ -23.544	€ -18.544	€ -18.544	€ -18.544
5L Vervangen scanstraat	€ -5.000	€ -5.000	€ -5.000	€ -5.000
5M Email-archivering	€ -14.000	€ -14.000	€ -14.000	€ -14.000
5N Gegevenscoördinator	€ -50.000	€ -50.000	€ -50.000	€ -50.000
5O Data-analist	€ -23.000	€ -23.000	€ -23.000	€ -23.000
5P iBurgerzaken	€ -8.625	€ -8.625	€ -8.625	€ -8.625
5Q Beveiligingsmaatregelen ICT	€ -66.000	€ -66.000	€ -66.000	€ -66.000
5R Nieuwe aanbieder Intranet	€ -13.000	€ -13.000	€ -13.000	€ -13.000
5S Raadsvoorstel Verbonden Partijen	€ -265.201	€ -302.754	€ -354.400	€ -521.286
5Y Indexaties	€ -98.718	€ -98.718	€ -98.718	€ -98.718
5Z Diversen	€ 40.342	€ 82.054	€ 82.030	€ 82.030
Totaal	€ -224.878	€ -314.144	€ -326.298	€ -506.360

Ontwikkelingen, consequentie en hoe spelen we daarop in?

5A Uitbreiding structurele BOA-capaciteit naar 2 fte

Er wordt een extra BOA aangenomen, waardoor er vanaf 1 januari 2025 twee fulltime BOA's in dienst zijn. Dit vergroot de handhavingcapaciteit van de gemeente.

5B Bijdrage Grenspark Kalmthoutse Heide

De bijdrage aan Grenspark Kalmthoutse Heide wordt verhoogd tot het niveau van de andere deelnemende gemeenten. Dit zorgt voor een eerlijke verdeling van de kosten.

5C Exploitatiebijdrage bezoekerscentrum erevelden

Er wordt structureel bijgedragen aan de exploitatiekosten van het nieuwe bezoekerscentrum voor de militaire erevelden in Brabantse Wal. Deze bijdrage helpt bij het dekken van de jaarlijkse lasten.

5D Budgetverschuiving onkruidbestrijding team Wijk- & Dorpsbeheer

Er wordt € 25.000 van Programma 5 naar Programma 3 verschoven om het onderhoudsniveau van het openbaar gebied te verbeteren. Dit extra budget wordt toegevoegd aan het bestaande budget van € 110.000.

5E Afschrijvingslasten aanschaf oplaadunit elektrisch werkmaterieel team Wijk- & Dorpsbeheer

Voor de duurzaamheid wordt een oplaadunit voor elektrisch werkmaterieel aangeschaft. Dit komt voort uit aanbevelingen en de overstap van brandstof naar elektrisch aangedreven materieel.

5F Vervanging vloerbedekking en bureaus

De versleten vloerbedekking in het gemeentehuis wordt vervangen, samen met 60 werkplekken die niet meer voldoen aan de huidige eisen. Deze vervanging bedraagt € 100.000 voor de vloerbedekking en € 84.000 voor de bureaus, afgeschreven over 10 jaar.

5G Benutten gereserveerd budget voor indexaties

Voor aanvang van de PPN2025-2028 was dit bedrag beschikbaar vanuit het gemeentefonds. De claims voor indexatie in deze Perspectievennota overtreffen het beschikbare bedrag per jaar, dat met deze regel op 0 komt. Het restantbedrag aan opgevoerde indexaties komt ten laste van het begrotingsaldo. Mogelijk geeft de meircirculaire 2024 gemeenten nieuw budget voor het opvangen van loon-en prijsstijgingen.

5H GBI World

De GBI-applicatie, die informatie bevat over openbare ruimtedomeinen, wordt vervangen door een nieuwe versie bij de leverancier. Dit waarborgt de kwaliteit en betrouwbaarheid van de gegevens.

5I Digitale handtekening

Digitale handtekeningen worden ingevoerd om documenten efficiënter te ondertekenen en te bewaren. Dit past ook bij hybride werken.

5J Functioneel beheerder Microsoft Office 365

Er is 0,5 FTE nodig voor het functioneel beheer van Microsoft Office 365 om de efficiëntie en ondersteuning binnen de organisatie te verbeteren. Dit zorgt ervoor dat de tools optimaal worden gebruikt.

5K Servicesysteem en reserveringssysteem vergaderruimten

Een nieuw servicesysteem voor onderhoudsrapportages en een reserveringssysteem voor vergaderruimten is nodig, omdat het huidige systeem verouderd is. Dit zorgt voor efficiënter beheer en betere functionaliteit.

5L Vervangen scanstraat

De huidige scanoplossing wordt vervangen door een SaaS-variant met hogere kosten, omdat de leverancier stopt met de on-premise versie. Dit is essentieel voor documentregistratie.

5M Email-archivering

Een geautomatiseerd systeem voor e-mailarchivering is nodig voor correcte gegevensopslag en naleving van de Wet Open Overheid en de AVG. Dit systeem draagt bij aan een efficiëntere zoekfunctionaliteit.

5N Gegevenscoördinator

Een gegevenscoördinator is nodig om gegevensbeheer te organiseren en te zorgen voor consistente en kwalitatieve data. Voor deze functie is 0,5 FTE nodig.

5O Data-analist

Een data-analist is essentieel voor het analyseren van trends en het ontwikkelen van voorspellende modellen. Hij/zij zorgt voor de infrastructuur voor gegevensverzameling en -verwerking, adviseert teams en maakt dashboards om betere beslissingen te nemen. Er is behoefte aan uitbreiding van de formatie van 0,75 FTE naar 1 FTE.

5P iBurgerzaken

Om de dienstverlening en bedrijfsvoering verder te verbeteren, moeten nieuwe structurele diensten van de leverancier van de iBurgerzaken-applicatie worden afgenomen. Dit helpt de gemeente om de applicatie optimaal te benutten.

5Q Beveiligingsmaatregelen ICT

Vanwege groeiende cyberdreigingen en nieuwe EU-richtlijnen worden de ICT-beveiligingsmaatregelen binnen het Equalit-samenwerkingsverband voortdurend geactualiseerd. Dit beschermt de gemeentelijke informatie tegen cyberaanvallen.

5R Nieuwe aanbieder Intranet

De huidige aanbieder heeft aangegeven te stoppen met de dienstverlening. De organisatie stapt over op de Workplace365-oplossing voor een toekomstbestendig intranet. De structurele meerkosten van de overstap bedragen € 13.000.

5S Raadsvoorstel Verbonden Partijen

In het raadsvoorstel Begrotingen 2025 en jaarrekeningen 2023 Gemeenschappelijke Regelingen (Raad 13 juni 2024) is het effect van de Begrotingen 2025 e.v. van de verbonden partijen op onze meerjarenbegroting weergegeven. Zoals gebruikelijk wordt in de perspectievennota al rekening gehouden met dit effect.

3. Belangrijke (nog) niet te kwantificeren ontwikkelingen

Gevolgen vergrijzing op cliëntaantallen Wmo Huishoudelijke ondersteuning en Wmo Begeleiding

De gemeente Woensdrecht vergrijst in rap tempo. Het is daarom realistisch dat de cliëntaantallen voor de Wmo Huishoudelijke ondersteuning en Wmo Begeleiding de komende jaren zullen toenemen. Het is op voorhand lastig in te schatten hoe deze stijging exact zal verlopen. In de cijfers is uitgegaan van een geringe stijging 2025/2026 voor Huishoudelijke Ondersteuning en van een geringe stijging in 2025 voor Begeleiding. Mocht de stijging toch harder doorzetten, dan zal het begrote budget niet toereikend zijn.

Indexatie tarieven Jeugdzorgarrangementen

Sinds 2023 zijn er nieuwe contracten met de zorgaanbieders afgesloten. Zoals opgenomen in het contract worden de tarieven jaarlijks geïndexeerd. De indexatiecijfers zullen pas eind zomer of begin najaar bekend zijn. We gaan er vanuit dat hier bij het vaststellen van de begroting wellicht meer over bekend zal zijn. Gelet op de grote kostenstijging bij zorgaanbieders zijn er zorgen over de hoogte van deze indexaties.

Aanpassen kapitaallasten n.a.v. Meerjarenonderhoudsprogramma 2026-2029

Het Meerjarenonderhoudsprogramma Gebouwenbeheer zal in 2025 geactualiseerd worden, waarbij de vastgoedkredieten opnieuw gewaardeerd worden en er een nieuwe doorkijk voor een periode van 10 jaar ontstaat. Over de financiële gevolgen kan nog geen uitspraak worden gedaan. Aan de hand van conditiemetingen zal bepaald worden welk onderhoud van het maatschappelijk vastgoed noodzakelijk is. Hierop dienen de kredieten opnieuw te worden vastgesteld en de budgetten voor de kapitaallasten te worden aangepast.

Nieuwbouw clubgebouw De Buizerd, vv De Grenswachters

In 2024 staat de noodzakelijke renovatie van clubgebouw de Buizerd in Putte op de planning; een van de oudste gebouwen in de gemeente. Deze renovatie omvat ook verduurzamingsmaatregelen en deze laatste worden gefinancierd via een krediet vastgesteld door de gemeenteraad. Door middel van een nog op te stellen businesscase wordt overwogen of het voordeliger is om het gebouw energieneutraal te maken door zelfs een nieuw clubgebouw te bouwen. Dit brengt mogelijk budgetwijzigingen met zich mee in de kapitaallasten.

Gevolgen opstellen omgevingsplan

Het omgevingsplan bevat de gemeentelijke regels voor activiteiten die gevolgen kunnen hebben voor de fysieke leefomgeving. Het omgevingsplan vervangt de geldende bestemmingsplannen en de beheersverordening uit de Wet ruimtelijke ordening. Om te komen tot een definitief omgevingsplan - dat uiterlijk eind 2031 gereed moet zijn - moet de komende jaren veel werk verzet worden. De ontwikkeling is echter niet volledig te kwantificeren. Uitgaande van het financiële dialoogmodel van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) dient rekening gehouden te worden met een benodigd invoeringsbudget van circa € 1 miljoen. Het budget is benodigd voor zowel te maken materiële kosten (bijvoorbeeld aanschaf en aanpassing van applicaties) als voor uitbreiding van personele capaciteit (structureel en tijdelijk).